

Тәуелсіз қоздырылатын тұрақты ток машиналарының сипаттамалары

Орындаған: Жапбар Қ.
Жауқаш А.

ЭӘБ-13-1к

**Тәуелсіз қоздырылатын
тұрақты ток қозғалтқышы
дегеніміз-
негізгі қоздыру тогы мен
бас магнит үйегінің
магнит өрісі ағынының
өндiргiштiң кедергiсiне
теуелсiздiгi**

**Тәуелсіз
қоздырылатын
тұрақты ток
қозғалтқышының
сипаттамалары**

Бос жүріс
сипаттамасы

Сыртқы сипаттамасы

Реттеу сипаттамасы

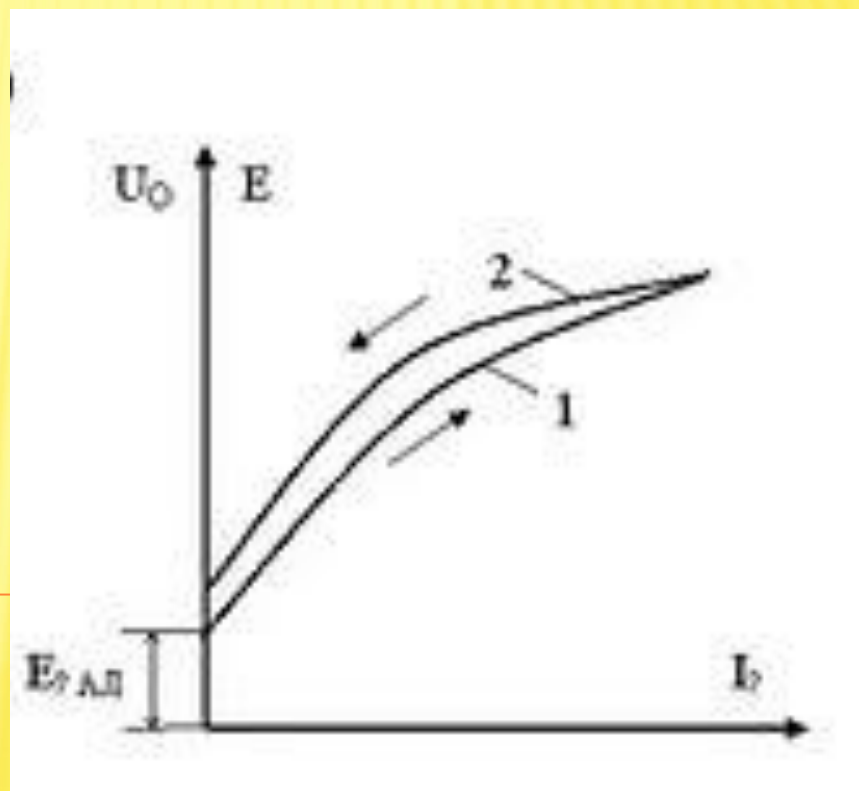
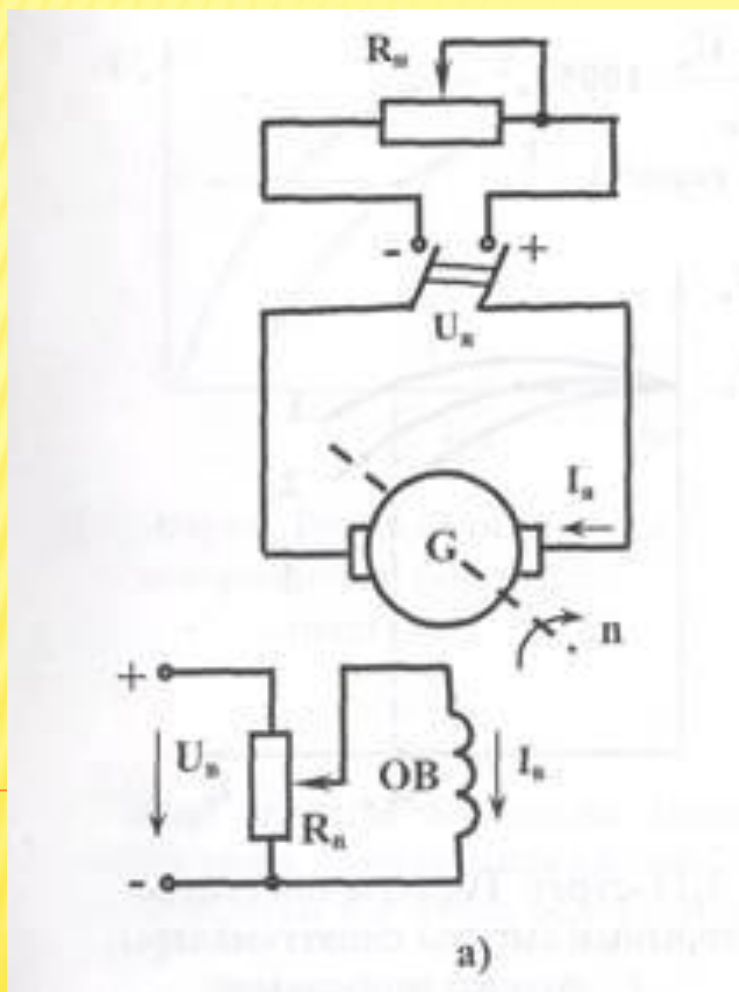

ТТҚ-ның бос жүріс сипаттамасы -
якорьдың айналу жиілігі тұрақты болып
және қозғалтқыш жүктемеге қосылмаған
жағдайда ЭҚК-нің қоздыру тогына
тәуелділігі болып табылады. Яғни,

$$E=f(I_{қоз}), I=0 \text{ (немесе } I_{я} = 0) \text{ және } n=n_{ном}=\text{const}$$

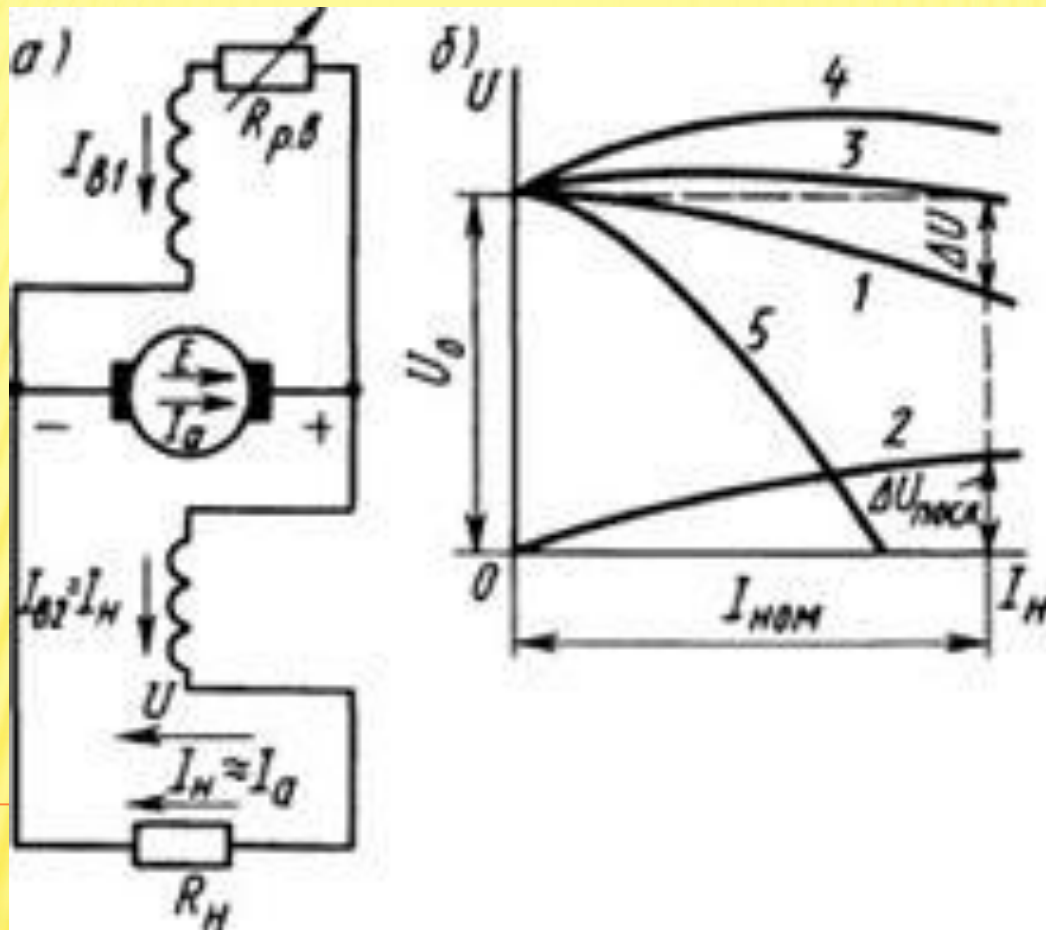
Тәуелсіз қоздырылған тұрақты ток
машинасының сұлбасы және бос жүріс
сипаттамысы көрсетілген

ТТҚ-ның сыртқы сипаттамасы - ол генератор ұштықтарындағы қысқыштарындағы) кернеудің U жүктемелік токқа I айналу жиілігі n тұрақты және қоздыру тізбегінің кедергісі R тұрақты болған кездегі тәуелділігін көрсетеді:

$$U=f(I), R_{қоз} = const \text{ және } n=n_{ном}=const$$

Тәуелсіз қоздырылған ТТҚ сұлбасы және
якорь реакциясы бар немесе жоқ кездегі
сыртқы сипаттамасы көрсетілген

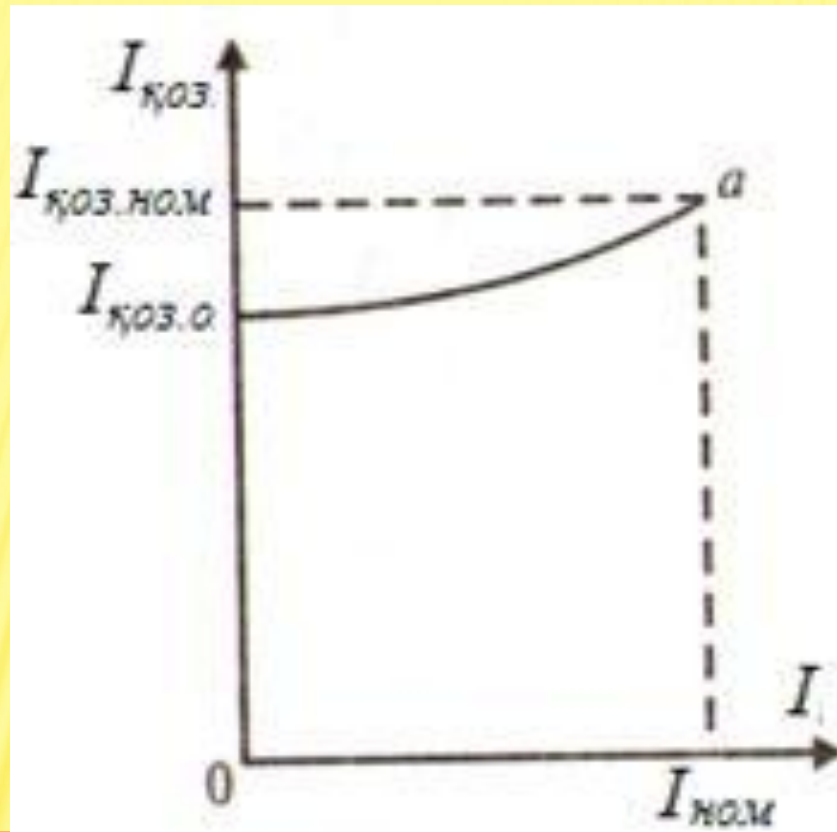

ТТҚ-ның реттеу сипаттамасы - ол ұштықтардағы кернеу U және айналу жиілігі n тұрақты болған кезде қоздыру тогының $I_{қоз}$ жүктемелік токқа I тәуелділігін көрсетеді:

$$I_{қоз} = f(I), \quad U = const \quad \text{және} \quad n = n_{ном} = const$$

Тәуелсіз қоздырылған ТТҚ-ның реттеу сипаттамасы көрсетілген

Қозғалтқыштардың негізгі теңдеулері: қарсы э.қ.к. - тің өрнегі $E = c_x n \Phi$; кернеулер теңдеуі

$U = E + IR_a$; электромагниттік момент өрнегі $M = c_m I_a \Phi$.

Бұл теңдеулер қозғалтқыштың аса маңызды сипаттамаларын және ерекшеліктерін талдауға мүмкіндік береді.

Тұрақты ток қозғалтқышын жүргізіп жіберу сипаттамасы. Алғашқы сәтте якорь қозғалмайды, яғни $n=0$. Бұл сәт үшін $E=0$, $\Phi=0$. Сондықтан қозғалтқышты жүргізіп жіберудің алғашқы сәті үшін якорь тогы немесе жүргізіп жіберудің тогы $I_{жж}$:

$$I = I_{жж} = \frac{U - 0}{R_a}$$

Якорь орамасының кедергісінің мәні $R_{я}$ өте аз болғандықтан $I_{жж}$ мәні номиналды мәннен ондаған есе көп мәнге жетуі мүмкін. Мұндай ток якорь орама үшін және жалпы машина үшін өте қауіпті саналады. Сондықтан қозғалтқышты іске қосу кезінде жүргізіп жіберудің тоғын $I_{жж}$ шектеу үшін якорь орамасына кедергісі $R_{жж}$ тең, арнаулы жүргізіп жіберу реостатын бірізді жалғайды. Жүргізіп жіберу үрдісі аяқталғаннан кейін бұл реостат якорь тізбегінен алынып тасталынады.

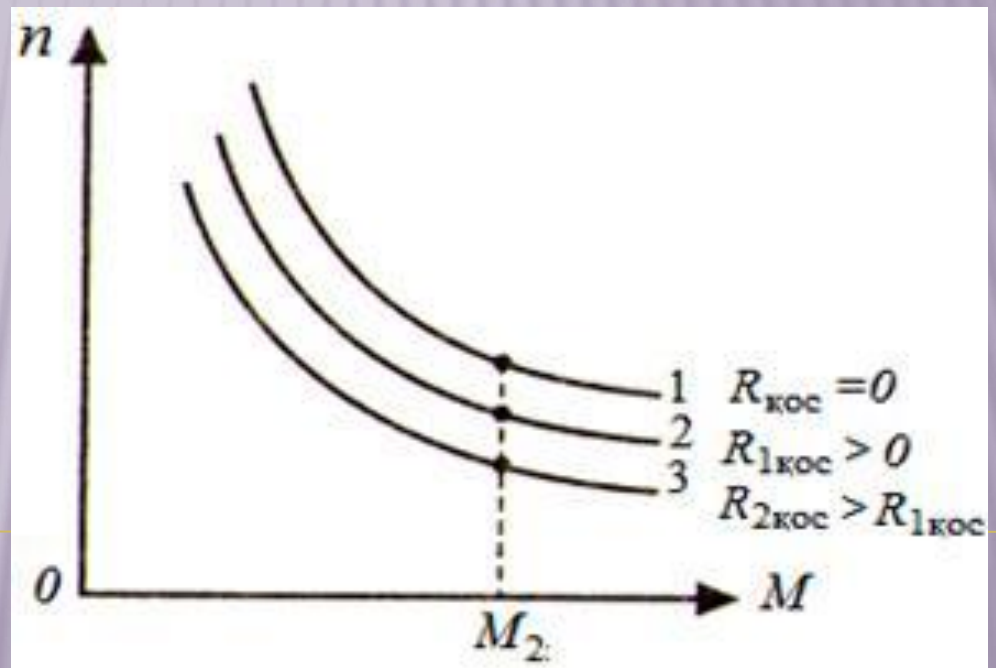
Кедергінің $R_{жж}$ мәнін жүргізіп жіберудің тоғының $I_{жж}$ рұқсат етілген мәніне $I_{жж.р}$ сәйкес таңдайды. Бұл $I_{жж.р}$ мәні номиналды токтан $I_{я.ном}$ 1,6...2,5 есе ғана көп алады:

$$I_{жж.р} = \frac{U}{R_{я} + R_{жж}} = (1,6..2,5)I_{я.ном}$$

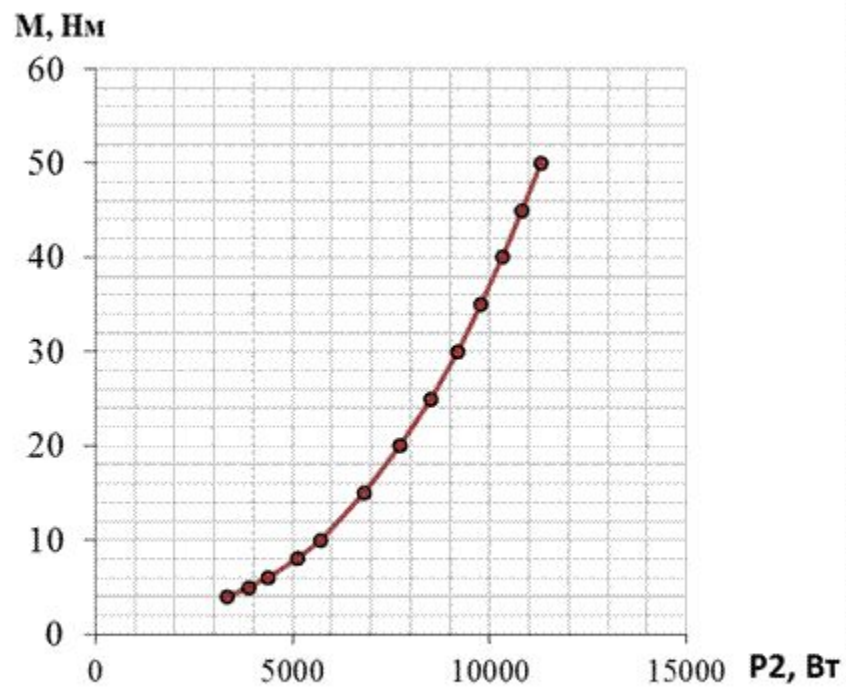
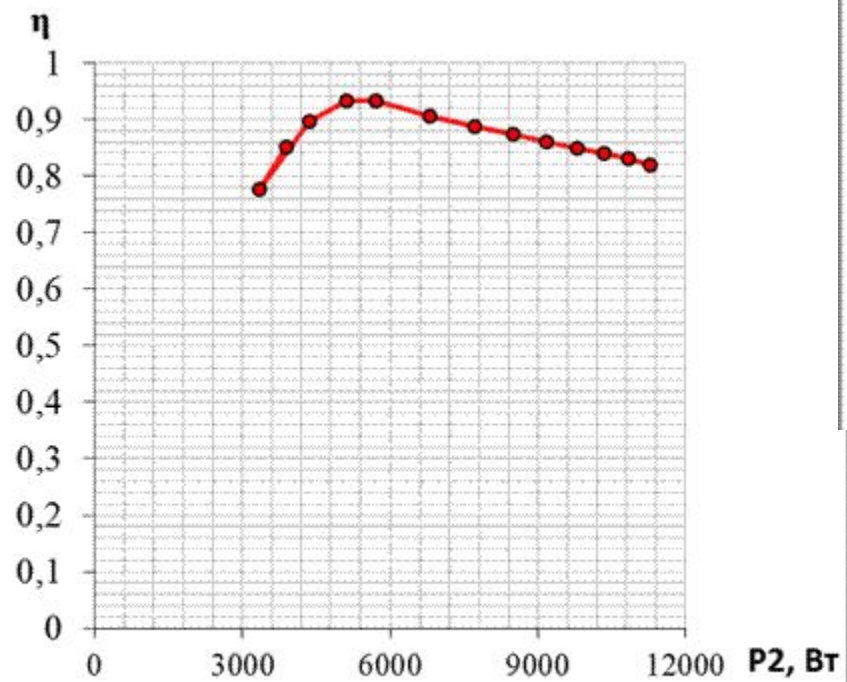
Бұл теңдеуден жүргізіп жіберу реостатының кедергісін $R_{жж}$ анықтауға болады.

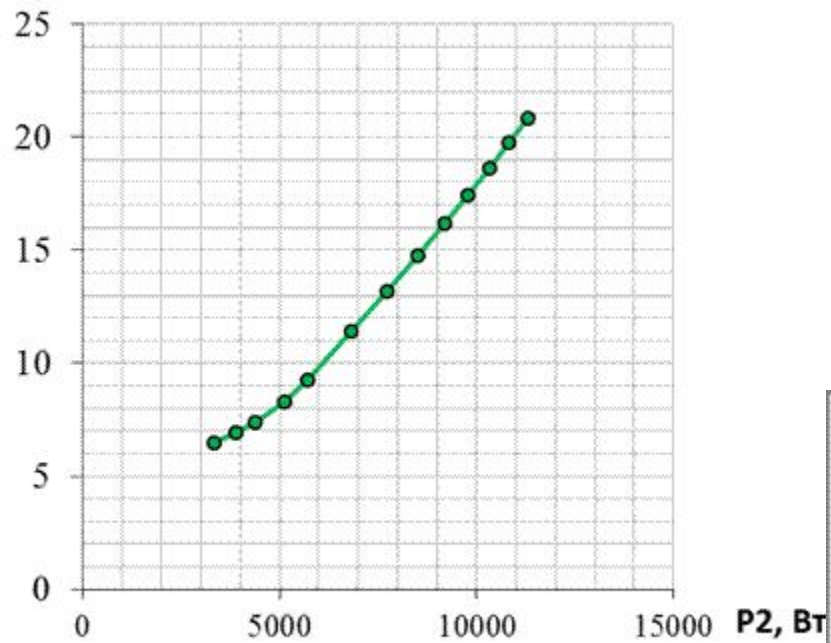
Механикалық сипаттама деп кернеу $U = \text{const}$ және $I_{\text{қоз}} = \text{const}$ болған кезде айналу жиілігінің n қозғалтқыштың білігіндегі моментке M тәуелділігін $n = f(M)$ айтады. Қозғалтқыштың кернеулер теңдеуіне э.қ.к.-тің өрнегін және электромагниттік момент өрнегінен анықталған токтың теңдеуін қойып, оны айналу жиілігіне n қатысты шешсек, онда механикалық сипаттаманың теңдеуін аламыз:

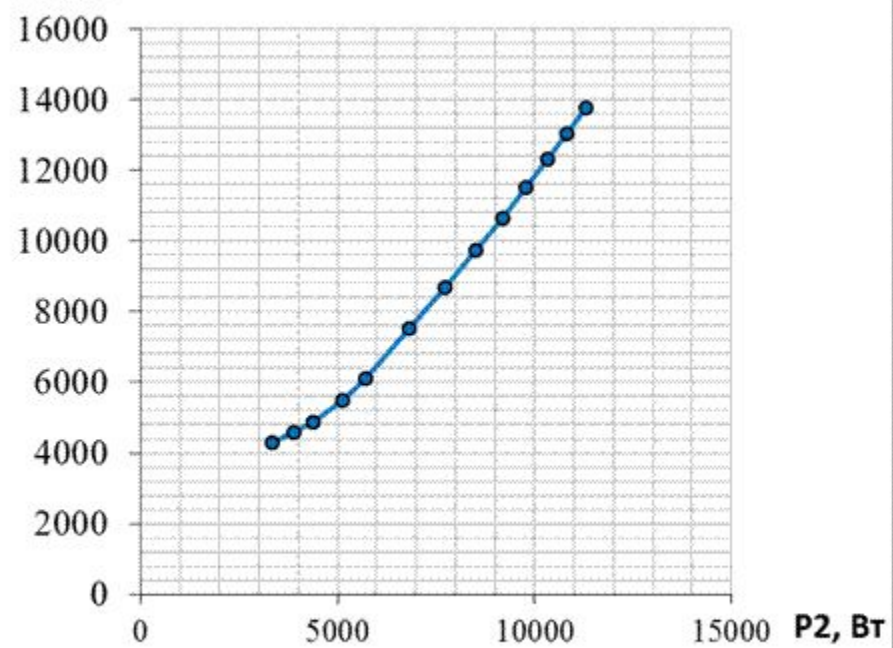
ТТҚ-ның жұмыс сипаттамалары

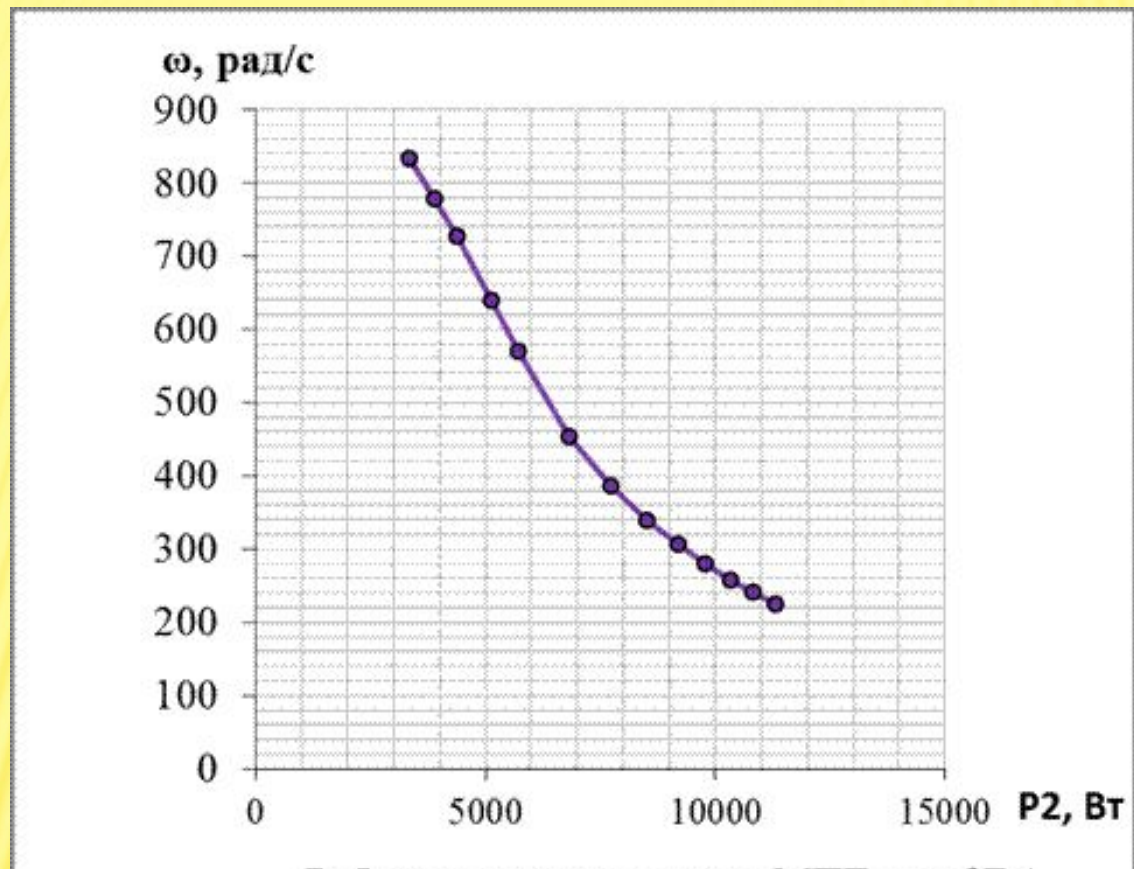
Ия, А

P_1 , Вт

ТТҚ-ның
тежелу
режимдері

```
graph TD; A[ТТҚ-ның тежелу режимдері] --- B[Динамикалық]; A --- C[Рекуперативтік]; A --- D[Кері қосу];
```

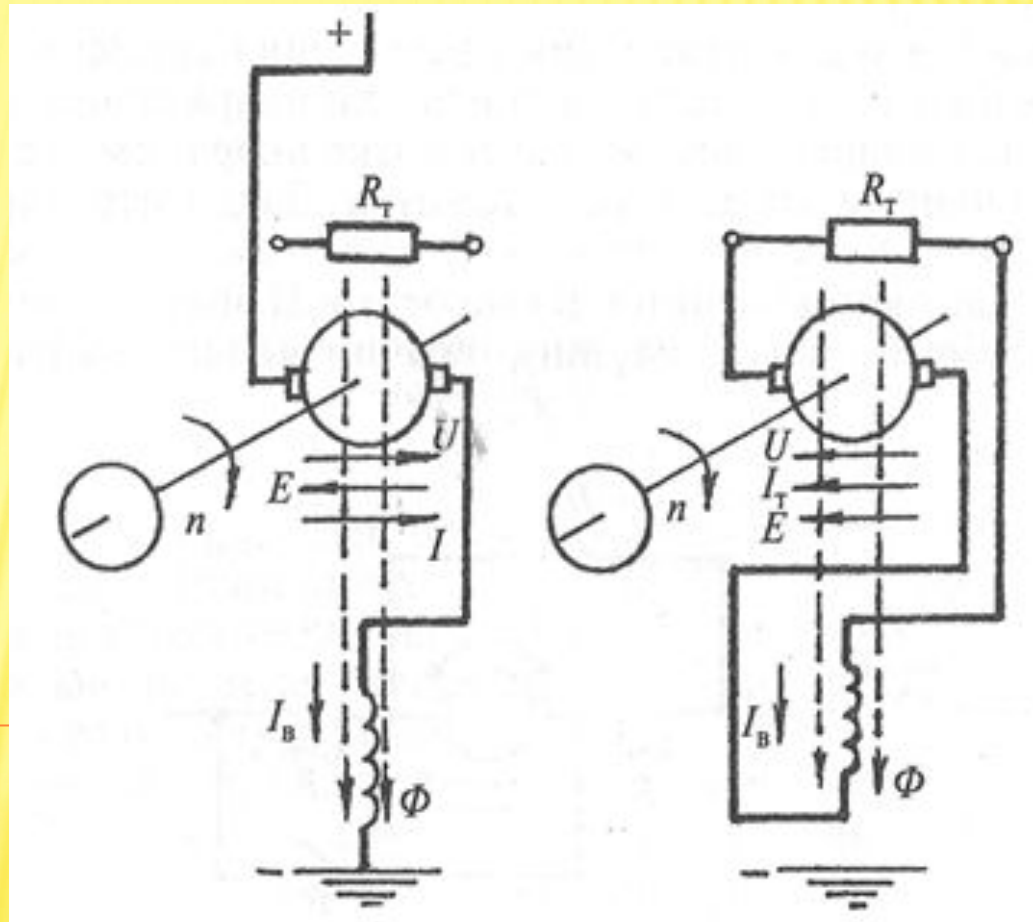
Динамикалық

Рекуперативтік

Кері қосу

Динамикалық (реостаттық) режимінде жұмыс істеп тұрған қозғалтқышты желіден ажыратады да, арнаулы жүктемелік кедергіге – тежеу реостатына R_m қосады. Якорь орамында э.қ.к. E пайда болады, ал якорь тізбегі тежеу реостаты арқылы тұйықталғандықтан онымен генераторлық тежеу тогы жүреді:

Рекуперативтік тежеу қозғалтқыштық режимнен генераторлық режимге көшуге негізделген. Оның динамикалық тежеуден айырмашылығы: тежеу кезінде механикалық энергиядан туындаған электр энергиясы тежеу реостатында пайдасыз жылуға айналып кетпейді, ол желіге қайтарылады.

Қарсы қосу арқылы тежеу якорь орамасының ұштарын ауыстырып қосу арқылы жүзеге асырылады.

